

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

**Кафедра «Управління державними і корпоративними
фінансами»**

**ГРОШІ І КРЕДИТ
ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання розрахункової роботи
для студентів економічних спеціальностей
денної форми навчання**

Харків 2016

Завдання та методичні вказівки розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри управління державними і корпоративними фінансами 25 грудня 2015 р., протокол № 7.

Укладачі:

доценти Д. І. Бойко,
О.О. Коковіхіна

Рецензент

доц. Н.М. Лисьонкова

ЗМІСТ

Вступ	4
Загальні вказівки до виконання і захисту розрахункової роботи	5
Перелік питань курсу для виконання розрахункової роботи	7
Методичні вказівки до оцінки стану грошового обороту України	8
Додаток А. Приклад оформлення таблиці та рисунка розрахункової роботи	22
Список літератури	23

ВСТУП

Наукове розуміння проблем грошей, грошового обігу, кредитних відносин є необхідною складовою становлення професійних економічних знань студентів. Тому важливе місце в підготовці висококваліфікованих бакалаврів відводиться навчальній дисципліні «Гроші і кредит».

Мета навчального курсу «Гроші і кредит» — ознайомити студентів з відповідним методологічним і методичним апаратом знань з теорії грошей та кредиту, кількісної теорії грошей і сучасних монетаризму, грошового обігу, грошового ринку та грошових систем, кредитних і валютних відносин для розвитку грошової та кредитної систем.

Предметом дисципліни «Гроші і кредит» є детальна характеристика базових категорій теорії грошей і кредиту, яка необхідна для переходу до конкретних проблем розвитку грошово-кредитної системи в сучасних умовах.

Завдання дисципліни — дати майбутнім фахівцям з економіки знання щодо сутності та функцій таких категорій, як «гроші», «кредит», змісту основних теорій грошей, поняття грошового обігу грошових потоків, грошового ринку та грошових систем, основ кредитних, розрахункових і валютних відносин, тобто сформулювати у студентів теоретичну базу для наступного оволодіння практикою використання грошово-кредитних інструментів у системі регулювання економіки України.

Розрахункова робота є самостійною письмовою роботою. Мета виконання розрахункової роботи з дисципліни «Гроші і кредит» полягає у засвоєнні та поглибленні знань студентів з даної дисципліни, розвитку навичок самостійної творчої роботи, опануванні умінь аргументувати власну точку зору, проводити розрахунки, узагальнювати, систематизувати та аналізувати фінансові показники.

Загальні вказівки до виконання і захисту розрахункової роботи

Обсяг розрахунково-графічної роботи (РГР) має складати 15 сторінок. Вона має бути оформлена на аркушах формату А4 із застосуванням комп'ютерних засобів друку або ж рукописно. Якщо текст рукописний, то він повинен бути розбірливим.

Якщо робота надрукована, то при її виконанні необхідно враховувати такі вимоги:

- шрифт – Times New Roman;
- розмір – 14 пт;
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- розміщення тексту – книжкове;
- верхнє та нижнє поля – 20 мм;
- лівє поле – 25 мм;
- правє поле – 10 мм.

При рукописному оформленні РГР розміщення тексту, а також параметри полів мають відповідати вищенаведеним вимогам.

Першою сторінкою РГР є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок, не проставляючи його номера. Титульний аркуш повинен містити назву міністерства, якому підпорядкований внз, кафедри, теми, прізвище та ініціали студента, номер групи, прізвище та ініціали наукового керівника, його посаду і звання, місто та рік виконання роботи.

На другій сторінці роботи розміщують зміст – перелік питань і підпитань із зазначенням номерів сторінок, на яких викладено їхній зміст. Текст роботи починається з третьої сторінки.

Кожна таблиця повинна мати порядковий номер і заголовок, які розміщують над нею. Назва починається з великої літери, після назви крапка не ставиться. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш (сторінку), зверху над таблицею пишуть слова “Продовження табл.” і вказують номер таблиці.

Ілюстрації (схеми, графіки) і таблиці необхідно подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше.

Виконану та оформлену РГР студент подає викладачу, який перевіряє її та формулює висновок (рекомендована чи не рекомендована робота до захисту).

Розрахункову роботу студент захищає і відповідає на поставлені запитання прилюдно в навчальній групі. Під час захисту оцінюються: якість виконаної студентом роботи, рівень знань і набутих навичок за темою, вміння аналізувати, логічно та аргументовано викладати думки, відповідати на запитання.

Перелік питань курсу для виконання розрахункової роботи

- 1 Поняття про грошовий оборот як процес руху грошей.
- 2 Грошові платежі як елементарні складові грошового обороту.
- 3 Основні суб'єкти грошового обороту.
- 4 Основні ринки, що взаємопов'язуються грошовим оборотом.
- 5 Національний дохід і національний продукт як визначальні параметри грошового обороту.
- 6 Економічна основа та загальна схема грошового обороту.
- 7 Грошові потоки.
- 8 Поняття про грошовий потік та критерії класифікації грошових потоків.
- 9 Характеристика основних видів грошових потоків. Взаємозв'язок окремих видів грошових потоків. Балансування потоку національного доходу та потоку національного продукту через внутрішній і зовнішній грошові ринки.
- 10 Структура грошового обороту.
- 11 Готівковий та безготівковий грошовий оборот.
- 12 Сектори грошового обороту: фінансовий та кредитний сектори.
- 13 Маса грошей, її динаміка в Україні, фактори, що визначають її зміну.
- 14 Базові гроші.
- 15 Грошові агрегати.
- 16 Швидкість обігу грошей, поняття, фактори, що визначають швидкість обігу та її вплив на масу і стабільність грошей. Порядок розрахунку швидкості обігу грошей.
- 17 Закон кількості грошей, необхідних для обороту, його суть, вимоги та наслідки порушення вимог.
- 18 Механізм поповнення маси грошей в обороті.

Методичні вказівки до оцінки стану грошового обороту України

У ринковій економіці суспільне виробництво має товарну форму, що зумовлює двояке вираження руху валового сукупного продукту — натурально-речове та грошове. У процесі відтворення рух вартості в цих двох вираженнях проявляється як два самостійні процеси: як рух продуктів і як рух грошей чи грошових доходів. Проте вони нерозривно пов'язані, у них спільна субстанція — вартість сукупного продукту. Гроші базуються на цій вартості, вона визначає реальну цінність маси грошей, що перебуває в обороті, незалежно від її номінальної величини. Водночас рух грошей обслуговує переміщення цієї вартості в процесі відтворення, окремі грошові операції суб'єктів економічних відносин спричиняють відповідне переміщення між ними реальної вартості, тобто мають реальний економічний зміст.

Процес суспільного відтворення відбувається безперервно, тому безперервним є і рух грошей, що його обслуговує. Взятий сам по собі цей процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин у суспільному відтворенні являє собою грошовий оборот.

Грошовий оборот — явище макроекономічного порядку. Він обслуговує кругооборот усього сукупного капіталу суспільства на всіх стадіях суспільного відтворення: у виробництві, розподілі, обміні і споживанні.

Порядок вибору останнього року n для оцінки стану грошового обороту України та вихідні дані наведено в таблицях 1 і 2.

Таблиця 1 – Порядок вибору останнього року n для оцінки стану грошового обороту України

Остання цифра номера залікової книжки	n
1	Пр* - 10
2	Пр - 9
3	Пр - 8
4	Пр - 7
5	Пр - 6
6	Пр - 5
7	Пр - 4
8	Пр - 3
9	Пр - 2
0	Пр - 1
*) – Поточний рік	

Таблиця 2 – Вихідні дані

Показник	Одиниці вимірювання	рік			
		$n - 3$	$n - 2$	$n - 1$	n
1	2	3	4	5	6
ВВП	млн грн				
Індекс споживчих цін					
M_0	млн грн				
M_1	млн грн				
M_2	млн грн				
M_3	млн грн				
Грошова база	млн грн				
Готівка, що знаходиться поза банками та в касах банків	млн грн				
Норма обов'язкових резервів	%				
Величина коштів, залучених банками на депозити	млн грн				

Грошовий оборот забезпечується певною масою грошей, величина якої є важливою характеристикою стану грошового обороту та ринкової кон'юнктури в цілому.

Грошова маса – це вся сукупність запасів грошей у всіх їх формах, які знаходяться у розпорядженні суб'єктів грошового обороту в певний момент. Такими суб'єктами є приватні особи, підприємства, громадські організації, господарські об'єднання, державні установи тощо, які мають у своєму розпорядженні готівкові гроші чи вклади на різних рахунках у комерційних банках.

Грошовий агрегат — це специфічний показник грошової маси, що характеризує певний набір її елементів залежно від їх ліквідності.

У статистичній практиці України визначаються і використовуються для цілей аналізу і регулювання чотири грошові агрегати: M_0 , M_1 , M_2 , M_3 .

Агрегат M_0 відображає масу готівки, яка знаходиться поза банками, тобто на руках у фізичних осіб і в касах юридичних осіб. Готівка в касах банків сюди не входить.

Агрегат M_1 включає гроші в агрегаті M_0 та вклади в банках, які можуть бути використані власниками негайно, без попередження банків, тобто запаси коштів на поточних рахунках і на ощадних рахунках до запитання у національній валюті.

Агрегат M_2 — це гроші в агрегаті M_1 та запаси коштів на поточних рахунках і на ощадних рахунках до запитання в іноземній валюті та кошти на всіх видах строкових рахунків, кошти на рахунках капітальних вкладень та інших спеціальних рахунках.

Агрегат M_3 охоплює гроші в агрегаті M_2 і цінні папери, крім акцій, та кошти на вкладах за трастовими операціями банків.

Результати аналізу динаміки грошових агрегатів доцільно навести у таблиці 3 та на рисунку 1.

Таблиця 3 – Аналіз динаміки грошових агрегатів

Показник	Рік				Темп зростання		
	n - 3	n - 2	n - 1	n	(n - 2) до попер.	(n - 1) до попер.	(n) до попер.
M ₀							
M ₁							
M ₂							
M ₃							

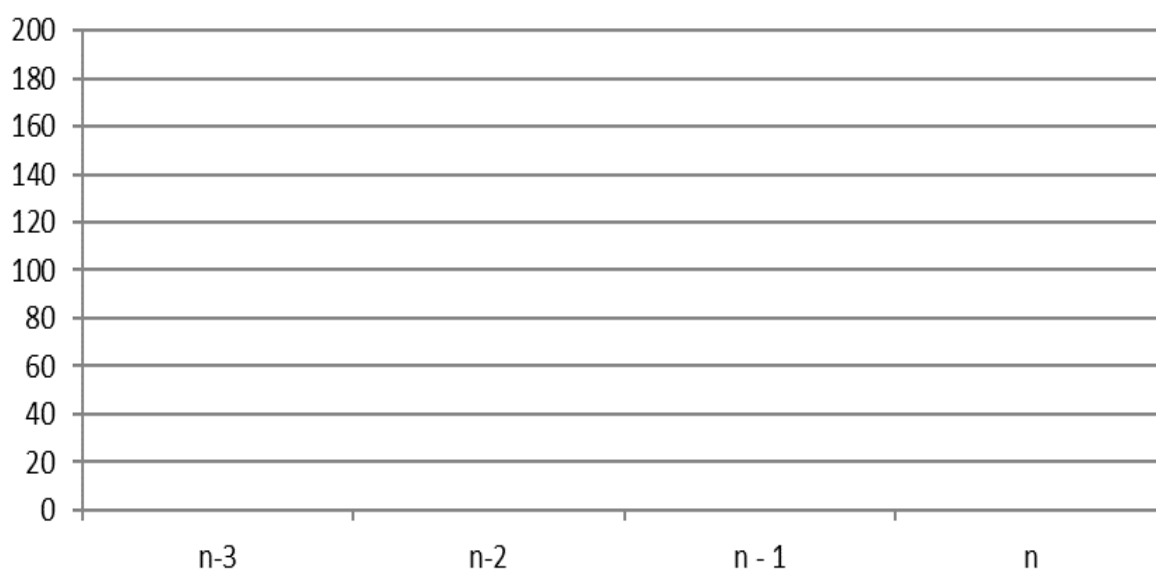

Рисунок 1 – Динаміка грошових агрегатів

За даними таблиці 3 та рисунка 1 необхідно зробити висновки.

Далі потрібно обчислити агрегатну структуру грошової маси (таблиця 4 і рисунок 2).

Таблиця 4 – Аналіз структури грошових агрегатів

Агрегати	Рік							
	n - 3		n - 2		n - 1		n	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
M ₀								
M ₁								
M ₂								
M ₃		100		100		100		100

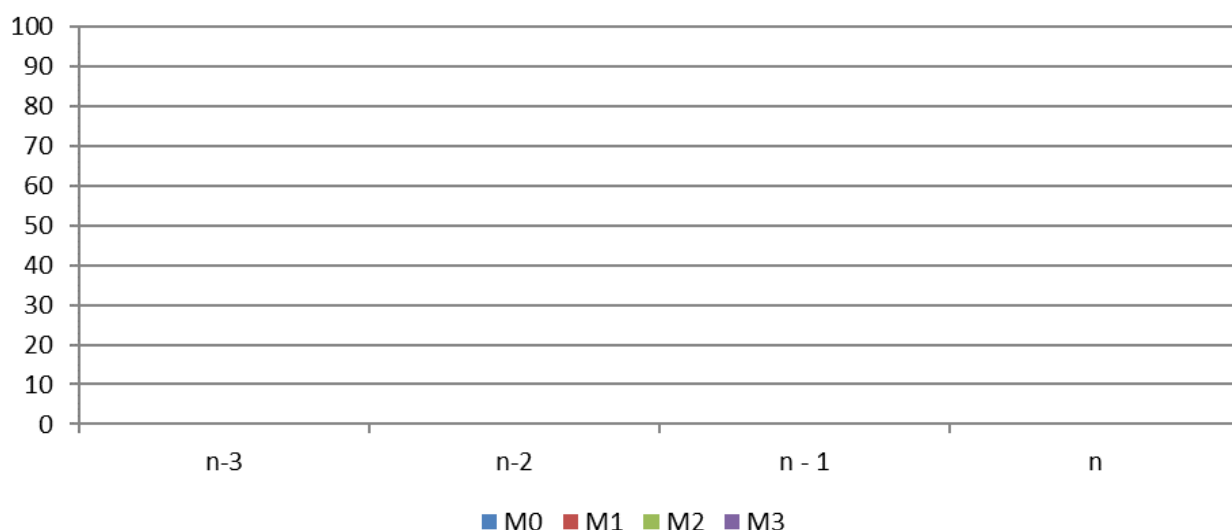

Рисунок 2 – Структура грошових агрегатів

За даними таблиці 4 та рисунка 2 необхідно зробити висновки.

Грошовий оборот безпосередньо пов'язаний з обсягами ВВП та рівнем інфляції. Результати аналізу динаміки ВВП та рівня споживчих цін доцільно навести у таблиці 5 та на рисунку 3.

Таблиця 5 – Аналіз динаміки ВВП, агрегату М₃ та рівня споживчих цін

Показник	Рік		
	n - 2	n - 1	n
Темп зростання ВВП, %			
Темп зростання М ₃ , %			
Індекс споживчих цін, %			

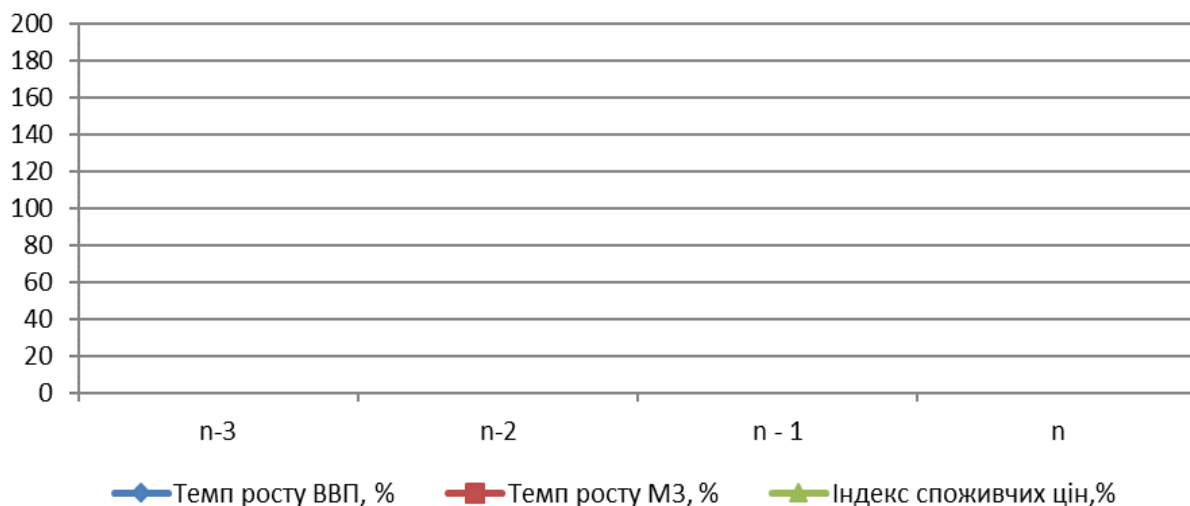

Рисунок 3 – Динаміка ВВП, агрегату М₃ та рівня споживчих цін

За даними таблиці 5 та рисунку 3 необхідно зробити висновки.

Швидкість обігу грошей характеризує частоту, з якою кожна одиниця наявних в обороті грошей (гривня, долар тощо) використовується у середньому для реалізації товарів і послуг за певний період (рік, квартал, місяць).

Виходячи з відомого рівняння обміну І. Фішера, величину швидкості обігу грошей можна визначити за формулою

$$V = \frac{P \cdot Q}{M}, \quad (1)$$

де V — швидкість обігу грошей;

P — середній рівень цін на товари та послуги;

Q — фізичний обсяг товарів та послуг, що реалізовані в даному періоді;

M — середня маса грошей, що знаходиться в обороті за даний період.

Показник фактичного стану монетизації валового продукту звичайно розраховують як частку від ділення обсягу грошової маси, що є в обороті на кінець року, до номінального річного обсягу ВВП:

$$K_m = \frac{M}{\text{ВВП}}, \quad (2)$$

де K_m — рівень монетизації;

M — маса грошей на кінець року, взята за агрегатом M_3 ;

ВВП — річний номінальний обсяг валового внутрішнього продукту.

Узятий сам по собі цей показник не дає відповіді на питання, чи достатній він для монетизації економіки України, оскільки немає і, як зазначалося вище, не може бути нормативного (достатнього) рівня монетизації, з яким його можна було б порівняти. Тому на практиці його порівнюють з таким же показником у даній країні в попередні роки (місяці) чи в інших країнах. Результати аналізу швидкості обігу грошей та рівня монетизації ВВП доцільно навести у таблиці 6 та на рисунку 4.

Таблиця 6 – Аналіз швидкості обігу грошей та рівня монетизації ВВП

Показник	Рік				Темп росту		
	n - 3	n - 2	n - 1	n	(n - 2) до попер.	(n - 1) до попер.	(n) до попер.
ВВП, млн грн							
Грошова маса, млн грн							
Швидкість обігу грошей, оборотів							
Рівень монети- зації ВВП, %							

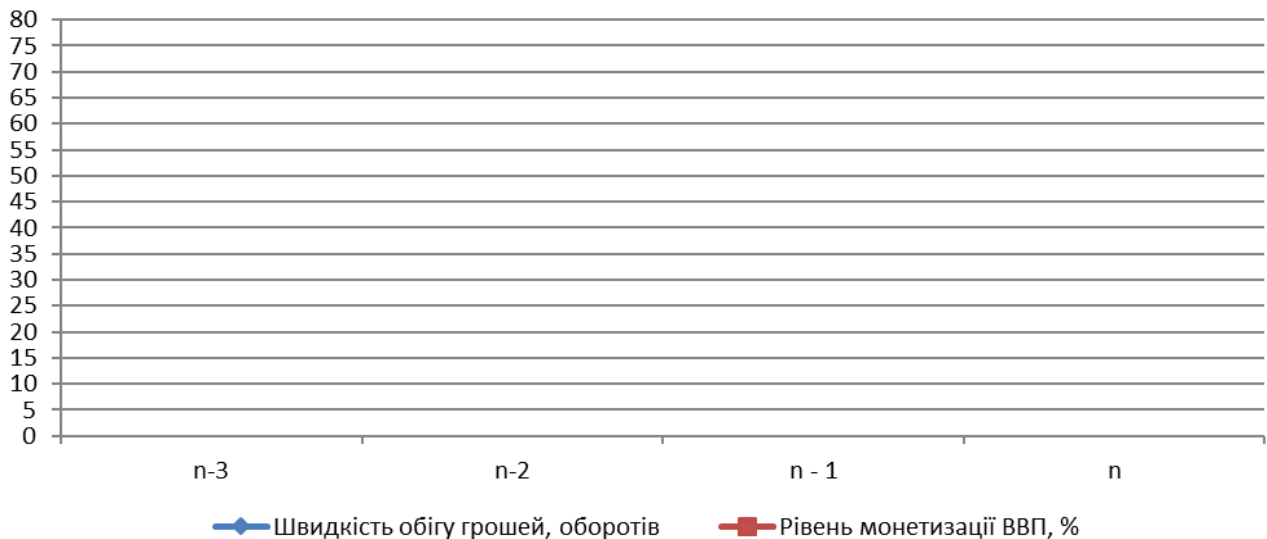

Рисунок 4 – Динаміка швидкості обігу грошей та монетизації ВВП

За даними таблиці 6 та рисунка 4 необхідно зробити висновки.

Закон грошового обігу. В обігу на певний період часу має знаходитися грошей не більше, ніж це необхідно для оплати товарів і послуг, який реально існують, за цінами, що склалися на даний момент.

У середньому кількість грошей, необхідних для обігу протягом певного часу M_n , прямо пропорційна масі товарів і рівню їх цін та обернено пропорційна середній швидкості обігу грошової одиниці.

Цю залежність можна виразити формулою

$$M_n = \frac{\sum PQ}{V}, \quad (3)$$

де $\sum PQ$ - сума цін товарів, що реалізуються за певний період;

V - середня кількість оборотів грошової одиниці за цей самий період.

Якщо врахувати всі додаткові фактори, що впливають на грошову масу, то величину M_n можна виразити так:

$$M_n = \frac{\sum PQ - \sum K + \sum \Pi - \sum ВП}{V}, \quad (4)$$

де K – сума продажів товарів і послуг у кредит;

Π – загальна сума платежів, строк оплати яких настав;

$ВП$ – сума платежів, які погашаються шляхом взаємного зарахування боргів.

1 Далі необхідно визначити кількість грошей, необхідних для безінфляційного обігу, за такими даними:

– сума цін реалізованих товарів, робіт, послуг (ВВП за період згідно з вашим варіантом);

– сума цін товарів, робіт, послуг, що реалізовані з відстроченням платежу — 30 % обсягу реалізації товарів, робіт та послуг;

– сума платежів за зобов'язаннями, термін оплати яких настав — 5,5 % обсягу реалізації товарів, робіт та послуг;

– сума платежів, що взаємно погашаються, — 15 % загального обсягу реалізації товарів, робіт та послуг;

– середню кількість оборотів грошової маси за рік розраховано у таблиці 5.

2 Як саме зміниться обсяг грошової маси, якщо її оборотність зросте на 2 оберти?

3 Як саме зміниться обсяг грошової маси, якщо не буде проводитися взаємне зарахування боргів?

Розрахунок та аналіз необхідної для обігу грошової маси потрібно навести в таблиці 7.

Таблиця 7 – Розрахунок та аналіз необхідної для обігу грошової маси

Показник	Рік				Темп зростання		
	n - 3	n - 2	n - 1	n	(n - 2) до попер.	(n - 1) до попер.	(n) до попер.
ВВП, млн грн							
Сума продажів товарів і послуг у кредит							
Загальна сума платежів, строк оплати яких настав							
Сума платежів, які погашаються шляхом взаємного зарахування боргів							
Швидкість обігу грошей, оборотів							
1 Грошова маса, млн грн							
2 Грошова маса, млн грн (якщо оборотність грошової маси зросте на 2 оберти)							
ΔМн							
3 Грошова маса, млн грн (якщо не буде проводитися взаємне зарахування боргів)							
ΔМн							

За даними таблиці 7 необхідно зробити висновки.

Максимально можливий рівень грошово-кредитної мультиплікації (коефіцієнт мультиплікатора m) залежить від норми обов'язкового резервування r і визначається за формулою $m = 1/r$.

Розрахунок та аналіз максимально можливого рівня грошово-кредитної мультиплікації потрібно подати в таблиці 8 та зобразити на рисунку 5.

Таблиця 8 – Розрахунок та аналіз максимально можливого рівня грошово-кредитної мультиплікації

Показник	Рік				Темп зростання		
	n - 3	n - 2	n - 1	n	(n - 2) до попер.	(n - 1) до попер.	(n) до попер.
Норма обов'язкових резервів становить, %							
Максимально можливий рівень грошово-кредитної мультиплікації							

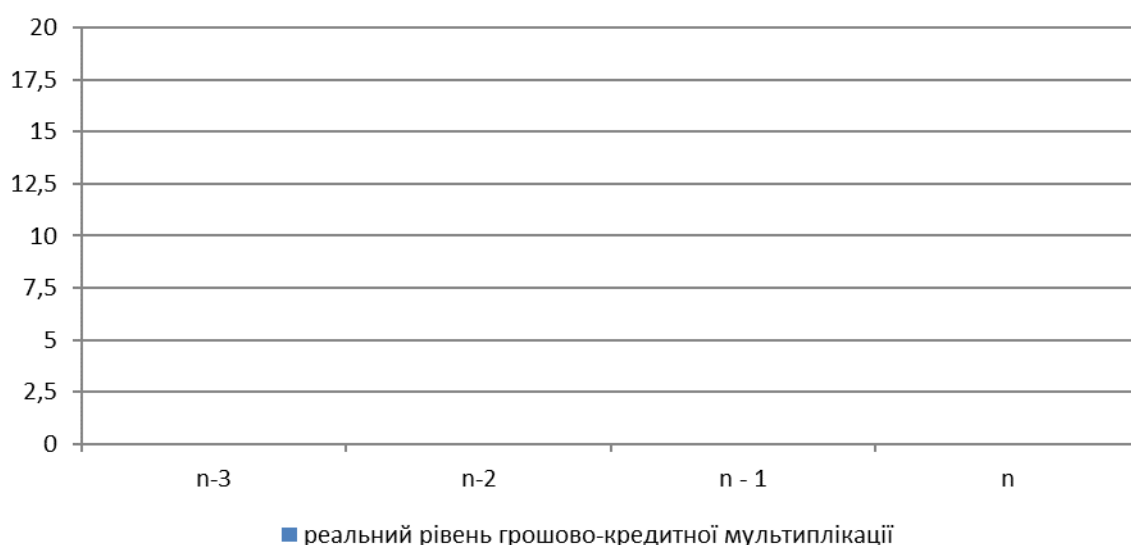

Рисунок 5 – Динаміка максимально можливого рівня грошово-кредитної мультиплікації

За даними таблиці 8 та рисунка 5 необхідно зробити висновки.

Показник **грошової бази** не є ще одним агрегатом грошової маси. Це якісно інший показник, що характеризує масу грошей з боку прояву її на балансі центрального банку.

Грошова база вміщує запаси всієї готівки, яка знаходиться в обороті поза банківською системою та в касах банків, а також суму резервів комерційних банків на їх кореспондентських рахунках у центральному банку.

Величину грошової бази Γ_{σ} можна визначити за формулою

$$\Gamma_{\sigma} = M_0 + M_k + M_{рез}, \quad (5)$$

де M_0 – сума готівки, що знаходиться поза банками;

M_k – сума готівки в касах банків;

$M_{рез}$ – сума грошових коштів (резервів), які знаходяться на кореспондентських рахунках банків у центральному банку.

Розрахунок та аналіз обсягу банківських резервів навести в таблиці 9 та зобразити на рисунку 6.

Таблиця 9 – Розрахунок та аналіз обсягу банківських резервів

Показник	Рік				Темп зростання		
	n - 3	n - 2	n - 1	n	(n - 2) до попер.	(n - 1) до попер.	(n) до попер.
Грошова база							
Готівка, що знаходиться поза банками та в касах банків							
R — банківські резерви							

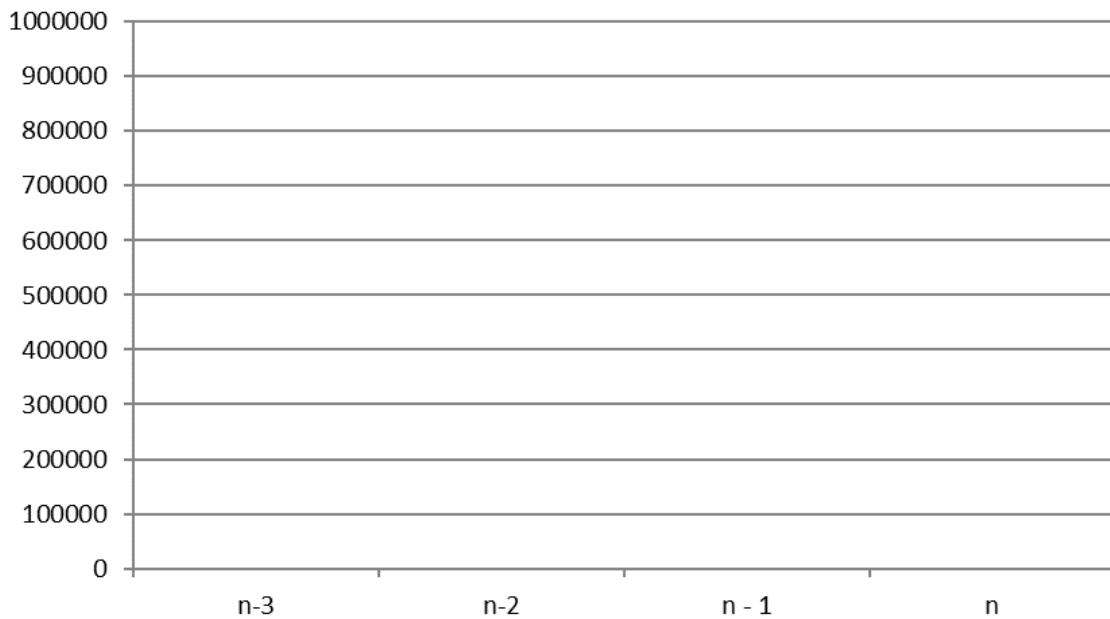

Рисунок 6 – Динаміка обсягу банківських резервів

За даними таблиці 9 та рисунка 6 необхідно зробити висновки.

Водночас чимало чинників прискорює процес мультиплікації. Грошово-кредитний мультиплікатор може «спрацювати» не тільки при додатковому введенні грошей у банківський оборот центральним банком через кредитну емісію.

З огляду на дію названих чинників фактичний рівень мультиплікатора, що склався на певний час mt , доцільно визначати як співвідношення загальної маси грошей в обороті (грошова пропозиція) до суми грошової бази за формулою

$$mt = \frac{M_0 + Д}{M_0 + R}, \quad (6)$$

де M_0 — маса готівки в обороті поза банками;

$Д$ — маса грошей у депозитах комерційних банків;

R — сума резервів комерційних банків (гроші на коррахунках та в касах банків).

Розрахунок та аналіз реального рівня грошово-кредитної мультиплікації навести в таблиці 10 та на рисунку 7.

Таблиця 10 – Розрахунок та аналіз реального рівня грошово-кредитної мультиплікації

Показник	Рік				Темп зростання		
	n - 3	n - 2	n - 1	n	(n-2) до попер.	(n - 1) до попер.	(n) до попер.
Готівка поза банками							
Величина коштів, залучених банками на депозити							
Банківські резерви							
Реальний рівень грошово-кредитної мультиплікації							

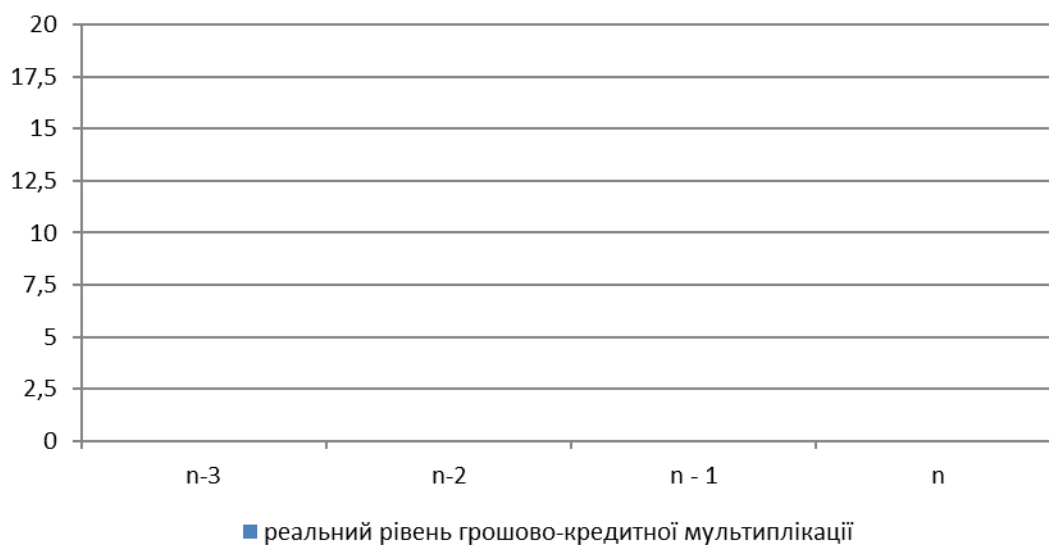

Рисунок 7 – Динаміка реального рівня грошово-кредитної мультиплікації

За даними таблиці 10 та рисунка 7 необхідно зробити висновки.

За результатами оцінки стану грошового обороту України за певний період зробити загальні висновки!

Додаток А

Приклад оформлення таблиці та рисунка розрахункової роботи

Таблиця А.1 – Аналіз динаміки грошових агрегатів

Показ- ник	Рік				Темп зростання		
	2004	2005	2006	2007	$\frac{2005}{2004}$	$\frac{2006}{2005}$	$\frac{2007}{2006}$
M ₀	42345	60231	74984	111119	142,23	124,49	148,19
M ₁	67090	98573	123276	181600	146,92	125,06	147,31
M ₂	125483	193145	259413	391400	153,92	134,31	150,88
M ₃	125801	194071	261063	396156	154,27	134,51	151,74

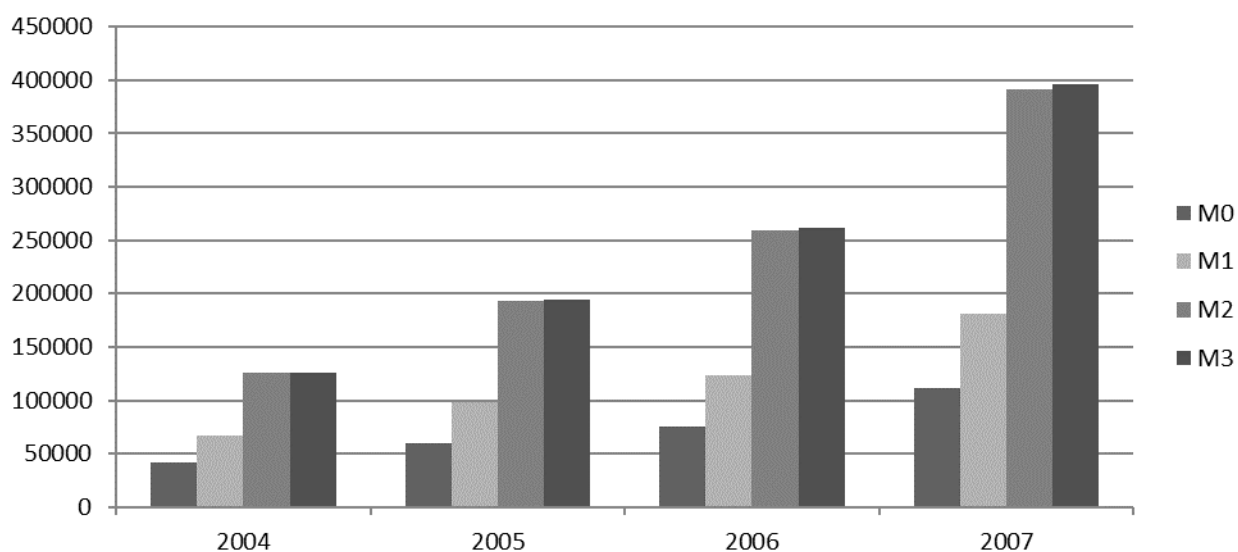

Рисунок А.1 – Динаміка грошових агрегатів

Список літератури

1 Про Національний банк України: Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 р. (із змінами та доповненнями). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

2 Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. (із змінами та доповненнями). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

3 Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України № 4452-VI від 23.02.2012 р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.

4 Про кредитні спілки: Закон України від 2001 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>.

5 Про заставу: Закон України № 2654-XII від 02.10.1992 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>.

6 Гроші та кредит / За ред. М. І. Савлука. — К.: Либідь, 2006. — 598 с.

7 Щетинін А. І. Гроші та кредит: Підручник. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 432 с.

8 Івасів Б. С. Гроші та кредит: Підручник. — Тернопіль, К.: КонДор, 2008. — 528 с.

9 Коваленко Д. І. Гроші та кредит: Навч. посібник. – 2 вид. – К.: ТОВ "Центр учбової літератури", 2011. – 320 с.

10 Зайцев О. В. Гроші та кредит. Лекційне викладення: Навч. посібник. — Суми: Вид-во СумДУ, 2010. — 179 с.

11 Калініченко Л. Л. Банківська система: Навч. посібник. – Харків: УкрДУЗТ, 2015. – 249 с.

12 Колесников О. В., Бойко Д. І., Коковіхіна О. О. Історія грошей та фінансів: Навч. посібник. – 2-ге вид., випр. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 140 с.

13 Гроші і кредит: Навч. посібник / Л. Л. Калініченко, О.О. Коковіхіна, Д.І. Бойко, І.М. Войтов. – Харків: УкрДУЗТ, 2016. – 234 с.